

Голові разової спеціалізованої
вченої ради
в Національному університеті
«Одеська політехніка»
доктору наук з державного управління,
професору
Миколайчуку Миколі Миколайовичу

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента, доктора наук з державного управління, доцента, доцента кафедри місцевого самоврядування та розвитку територій Навчально-наукового інституту публічної служби та управління **Матвєєнко Ірини Володимирівни** на дисертацію **Бєлошапки Тетяни Василівни** на тему: «Організаційний механізм функціонування суб'єктів публічного управління в сфері екологічної безпеки в Україні», подану до захисту в разову спеціалізовану вчену раду Національного університету «Одеська політехніка» на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

1. Актуальність теми дисертації

Проблема вдосконалення організаційного механізму функціонування суб'єктів публічного управління у сфері екологічної безпеки в Україні набуває особливої актуальності в умовах загострення екологічних викликів, зумовлених тривалим виснаженням природно-ресурсного потенціалу, процесами деградації довкілля та додатковими загрозами, спричиненими воєнними діями. Формування ефективної системи забезпечення екологічної безпеки розглядається як необхідна умова сталого розвитку держави, охорони здоров'я населення та збереження стабільності територіальних громад, що вимагає системного перегляду існуючих підходів до публічного управління у цій сфері.

Посилення ролі екологічної безпеки у публічному управлінні зумовлює необхідність впровадження інноваційних моделей організаційного механізму публічного управління, здатних забезпечити ефективну взаємодію органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, територіальних громад і громадських організацій. Обмежена результативність наявних управлінських практик, їхня фрагментарність, а також низький рівень залучення інститутів громадянського суспільства обумовлюють потребу у науково обґрунтованому підході до модернізації системи управління у сфері екологічної безпеки.

Додаткову значущість досліджуваної теми визначають глобальні тенденції інтеграції екологічних засад у всі рівні державного управління, особливо в контексті зобов'язань України щодо імплементації міжнародних стандартів охорони довкілля та забезпечення сталого розвитку. Аналіз і адаптація зарубіжного досвіду, зокрема у напрямках інституційних трансформацій, посилення

громадського контролю та розвитку механізмів інклюзивної екологічної безпеки, відкривають додаткові можливості для підвищення ефективності публічного управління в сфері екологічної безпеки. У цьому контексті комплексне теоретико-прикладне дослідження організаційного механізму публічного управління екологічною безпекою є актуальним і відповідає стратегічним потребам держави.

Дисертаційне дослідження виконувалось в межах науково-дослідної роботи ОРІДУ НАДУ в межах комплексного наукового проекту «Державне управління та місцеве самоврядування» за темою: «Реінжиніринг управлінських процесів та управлінські інновації в органах публічної влади на регіональному рівні в умовах децентралізації» (номер державної реєстрації 0120U101245); науково-дослідної роботи Навчально-наукового інституту публічної служби та управління національного університету «Одеська політехніка» в межах комплексного наукового проекту «Сучасні інновації в системі публічного управління в умовах глобалізаційних ризиків та кризових явищ» (номер державної реєстрації 0120U002247).

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Структура й зміст дисертаційного дослідження Тетяни Василівни Белошапки засвідчують належний рівень наукової обґрунтованості сформульованих положень, висновків і пропозицій. У вступі чітко окреслено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, визначено методологічну основу, яка поєднує загальнонаукові та спеціальні методи – системний, порівняльний, категоріальний аналіз, SWOT-аналіз, методи узагальнення, групування та класифікації тощо. Комплексне застосування зазначених підходів забезпечило достовірність результатів і логічну послідовність у викладенні матеріалу.

У першому розділі розкрито концептуальні основи публічного управління в контексті екологічної безпеки, представлено еволюцію управлінських підходів, охарактеризовано функції та принципи державного управління, а також систематизовано наукові позиції щодо сутності екологічної безпеки як об'єкта управлінського впливу. Авторка узгоджує теоретичні положення з динамікою нормативно-правової та інституційної бази, що сприяє формуванню цілісного теоретико-правового підґрунтя дослідження.

Другий розділ присвячено аналізу сучасного стану організаційного механізму публічного управління екологічною безпекою. Дослідження ґрунтується на вивченні міжнародного досвіду, оцінці функціонування національних органів та результатах SWOT-аналізу. Такий підхід дозволив комплексно охарактеризувати проблеми, визначити сильні сторони, загрози та перспективи розвитку системи управління у зазначеній сфері.

У третьому розділі узагальнено результати дослідження та сформульовано практичні рекомендації щодо вдосконалення організаційного механізму. Запропоновані підходи до модернізації, а також інструменти залучення екологічних громадських організацій базуються на врахуванні національних умов

у поєднанні з елементами зарубіжного досвіду, що зумовлює прикладну цінність запропонованих рішень.

Висновки дисертаційної роботи логічно випливають із поставлених завдань і підтверджують наукову цілісність та практичну значущість проведеного дослідження.

3. Наукова новизна одержаних результатів

Наукова новизна дисертаційного дослідження Тетяни Василівни Белошапки полягає у вирішенні актуального наукового завдання – обґрунтуванні теоретичних засад формування та функціонування організаційного механізму публічного управління у сфері екологічної безпеки України, визначенні пріоритетних напрямів її розбудови та розробці пропозицій щодо підвищення ефективності її функціонування в сучасних умовах державотворення, розробки методики його здійснення на підставі зарубіжних та вітчизняних наукових досліджень. Авторкою запропоновано новий підхід до організаційного механізму публічного управління у сфері екологічної безпеки в Україні, що передбачає обґрунтування теоретичних засад формування системи публічного управління у сфері екологічної безпеки та визначення пропозицій практичного застосування щодо напрямів підвищення ефективності її функціонування, запропоновано перелік суб'єктів організаційного механізму публічного управління в сфері екологічної безпеки в Україні. Зокрема:

вперше:

- розроблено генезу розвитку організаційного механізму публічного управління в сфері екологічної безпеки України на основі прийняття нормативно-правових актів, що були визначальними для системи публічного управління, сформовано основні аспекти інклюзивної екологічної безпеки; інструменти активної участі екологічних громадських організацій, як суб'єктів публічного управління; на основі зарубіжного досвіду запропоновано модель розвитку екологічної безпеки в Україні та методи її модернізації. Через інтеграцію технологій, інституційну реформу, залучення міжнародних партнерів і громадськості.

удосконалено:

- значення терміну механізми публічного управління в сфері екологічної безпеки;

- структурні елементи механізму публічного управління в сфері екологічної безпеки;

- теоретичні засади формування системи публічного управління у сфері екологічної безпеки шляхом уточнення її загальної мети, завдань, об'єктів та суб'єктів, принципів, функцій, структури, механізмів та стратегій взаємодії між елементами системи;

- підхід до аналізу організаційного механізму публічного управління в екологічній сфері на основі результатів SWOT-аналізу;

- значення терміну публічне управління в сфері екологічної безпеки.

дістали подальшого розвитку:

- систематизація наукових теорій, концепцій, поглядів у сфері визначення сутності екологічної безпеки, які створюють наукове підґрунтя для теоретичного обґрунтування формування дієвого організаційного механізму публічного управління у сфері екологічної безпеки;

- підходи до механізмів підтримки екологічних громадських організацій через реалізацію екологічних ініціатив.

Отримані результати мають методологічну завершеність, узгоджуються із сучасними потребами публічного управління та можуть слугувати підґрунтям для подальших наукових розвідок і практичної імплементації в державну політику.

4. Практичне значення результатів дослідження

Практична значущість дисертаційного дослідження Тетяни Василівни Белошапки полягає в обґрунтуванні теоретичних засад формування організаційного механізму публічного управління та функціонування суб'єктів публічного управління у сфері екологічної безпеки України, у визначенні пріоритетних напрямів модернізації організаційного механізму та розробці пропозицій щодо підвищення ефективності його функціонування в сучасних умовах державотворення на підставі зарубіжних та вітчизняних наукових досліджень.

Отримані результати можуть бути використані під час підготовки проектів законодавчих і нормативно-правових актів з питань забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації публічної політики, унормування інституалізації діяльності консультативних та дорадчих органів, створених при Президентові України, Кабміні, органах влади та громадських консультативних та дорадчих органах; у роботі органів публічної влади та створених при них громадських консультативно-дорадчих органів відносно поліпшення інформаційно методичного й організаційного забезпечення практики прийняття публічноуправлінських рішень за участю суб'єктів публічного управління, а також у навчальному процесі закладів вищої освіти за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Впровадження результатів дисертаційного дослідження в практику діяльності органів публічної влади підтверджено відповідними довідками.

5. Структура та зміст дисертації

Дисертація Тетяни Василівни Белошапки має чітку й логічну структуру, що відповідає вимогам до кваліфікаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків, загальним обсягом 286 сторінок. У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету й завдання дослідження,

окреслено методологічну основу та розкрито наукову новизну й практичне значення отриманих результатів.

Перший розділ зосереджено на узагальненні теоретичних засад дослідження системи публічного управління у сфері екологічної безпеки, включаючи історичну ретроспективу, класифікацію функцій та принципів управління, а також авторські трактування основних понять, серед яких «механізми публічного управління в сфері екологічної безпеки». Розділ визначає методологічне підґрунтя для подальших досліджень.

Другий розділ присвячено аналізу сучасного стану організаційного механізму функціонування суб'єктів публічного управління в Україні. Значну увагу приділено порівнянню з зарубіжними управлінськими моделями, оцінці інституційних прогалин на національному рівні та проведенню SWOT-аналізу, що дає змогу визначити ключові проблеми й перспективи розвитку системи управління.

Третій розділ акцентує увагу на розробці практичних рішень і рекомендацій, спрямованих на модернізацію організаційного механізму. У ньому представлено стратегічні напрями розвитку, моделі та методи удосконалення управлінських процесів, а також запропоновано шляхи інтеграції міжнародного досвіду, включаючи практики ЄС, і залучення громадських організацій до процесів екологічної політики.

Зміст дисертації відзначається внутрішньою узгодженістю: кожен розділ логічно продовжує попередній, а висновки підсумовують результати відповідно до поставлених завдань. Структура роботи сприяє системному розкриттю наукової проблематики та забезпечує цілісність дослідження.

6. Значення роботи для науки, практики і суспільства

Дисертаційне дослідження Тетяни Василівни Белошапки має вагоме значення для розвитку науки, практики державного управління та суспільства. У науковому вимірі робота розширює теоретичну базу спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування», пропонуючи новий підхід до організаційного механізму публічного управління у сфері екологічної безпеки в Україні. Введення категорій «інклюзивна екологічна безпека» та запропонований структурований підхід до визначення елементів механізму управління, створює передумови для подальших досліджень щодо модернізації екологічної політики України та формування ефективних управлінських моделей.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їхнього застосування органами виконавчої влади, місцевого самоврядування, територіальними громадами, а також екологічними громадськими організаціями для підвищення ефективності механізмів публічного управління у сфері екологічної безпеки. Запропоновані рекомендації можуть бути використані при розробці та реалізації державних і регіональних стратегій охорони навколишнього природного середовища, удосконаленні нормативно-правової бази, впровадженні інструментів громадського контролю, а також налагодженні міжінституційної та міжсекторальної взаємодії.

Значущим є також потенціал використання результатів дослідження в контексті адаптації зарубіжного досвіду до національної практики з метою зміцнення інституційної спроможності екологічної політики. Для суспільства запропоновані підходи виступають інструментом активізації громадської участі у прийнятті рішень у сфері екології, формування екологічної культури та посилення довіри до публічної влади. Особливої актуальності набуває практична реалізація положень дисертації в умовах воєнного стану та в період післявоєнної відбудови, де питання сталого розвитку та безпеки довкілля стають пріоритетними у відновленні країни.

7. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Під час ознайомлення з текстом дисертаційного дослідження Тетяни Василівни Белошапки ознак порушення принципів академічної доброчесності не виявлено. Робота містить посилання на використані джерела, у тексті простежується авторський стиль викладу та власні висновки, а результати дослідження підтверджуються публікаціями здобувачки у фахових та зарубіжних наукових виданнях, що засвідчує апробацію основних положень.

Структура і зміст роботи свідчать про самостійний характер наукового пошуку, використання належного методологічного інструментарію та коректне відтворення поглядів інших науковців із дотриманням вимог до цитування. Ознак компіляції, неправомірного запозичення матеріалів чи фальсифікації даних не встановлено.

8. Повнота викладу результатів дисертації в опублікованих працях

Основні положення та результати дисертаційного дослідження опубліковано у 26 працях, у тому числі: у 9 статтях, 7 з яких у наукових фахових виданнях з публічного управління та адміністрування, 2 – у зарубіжному виданні, в тому числі 1 – в журналі WoS та 17 публікаціях у збірниках матеріалів науково-комунікативних заходів.

Кількість, обсяг та зміст друкованих праць відповідають вимогам п. 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами) і надають авторові право публічного захисту дисертації. Детальний аналіз представленого рукопису дисертації та наукових публікацій дає підстави констатувати ідентичність публікацій і основних положень дисертацій.

9. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Оцінюючи дисертаційне дослідження Тетяни Василівни Белошапки загалом позитивно, слід відзначити окремі аспекти, які потребують уточнення та доопрацювання для підвищення якості наукової аргументації та чіткості викладу.

Зазначені зауваження не знижують загальної наукової цінності роботи, проте окреслюють напрями її вдосконалення.

1. У підрозділі 1.2. «Категорійні дефініції механізмів публічного управління в сфері екологічної безпеки» проведений аналіз механізмів публічного управління у сфері екологічної безпеки загалом можна визнати ґрунтовним. Водночас у наукових розробках виокремлюють й інші різновиди механізмів, зокрема комплексний механізм державного управління, державний механізм, недержавний механізм, а також механізм управління окремою галуззю (сферою) в державі. Останній, на нашу думку, найбільшою мірою відповідає предмету даного дослідження, оскільки у попередніх положеннях обґрунтовано важливу роль екологічних громадських організацій у реалізації екологічної політики.

2. Підрозділ 1.3. «Класифікація та систематизація функцій публічного управління в сфері екологічної безпеки» є об'ємним та вимагає чіткого визначення його змістового фокусу. Зазначені у ньому положення щодо співпраці та співробітництва насамперед стосуються механізмів реалізації екологічної політики, що обумовлює необхідність відповідного уточнення структури та акцентів цього підрозділу в межах дисертаційного дослідження.

3. Підрозділ 2.1 «Тенденції в організації зарубіжних систем публічного управління в сфері екологічної безпеки» містить огляд зарубіжних систем публічного управління у сфері екологічної безпеки, проте аналіз зосереджений переважно на загальних підходах без належної деталізації конкретних інструментів та механізмів, що застосовуються в зарубіжних країнах. Доцільним було б розширити порівняльний аналіз, більш змістовно представити особливості адаптації зарубіжного досвіду до українських реалій, зокрема у контексті формування інклюзивної екологічної безпеки.

4. Перевагою дисертаційного дослідження є представлена оцінка впливу організаційного механізму функціонування суб'єктів публічного управління в сфері екологічної безпеки, що висвітлено у підрозділі 3.2 «Оцінка впливу та перспектив модернізації організаційного механізму функціонування суб'єктів публічного управління в сфері екологічної безпеки». Авторка дисертації акцентує увагу на здатності державних органів забезпечувати виконання екологічних норм і стандартів (с. 192), оцінці застосування інноваційних технологій у сфері екологічної безпеки (с. 193, 194), на с. 195-198 запропоновано обчислення впливу громадських екологічних організацій тощо. Разом з тим, ці напрацювання не отримали належного відображення у загальних висновках дисертаційної роботи (п. 9, с. 233–234). Це посилено цілісність та аналітичну завершеність дослідження, зокрема в частині «системного аналізу змін, що відбуваються внаслідок впровадження відповідних методів та управлінських моделей» (с. 234).

Висловлені зауваження та пропозиції мають дискусійний та рекомендаційний характер не знижують загальної позитивної оцінки та значущості дисертаційної роботи, яка в межах визначеної мети та завдань є цілісним дослідженням актуальної теми.

10. Загальний висновок про відповідність роботи встановленим вимогам

Дисертаційне дослідження Тетяни Василівни Белошапки «Організаційний механізм функціонування суб'єктів публічного управління в сфері екологічної безпеки в Україні» за своїм змістом, структурою та науковим рівнем відповідає вимогам, що ставляться до кваліфікаційних наукових робіт на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». Робота вирізняється актуальністю тематики, комплексним підходом до аналізу теоретичних і практичних аспектів функціонування організаційного механізму, належним методологічним забезпеченням і науковою новизною.

На підставі вищезазначеного можна констатувати, що дисертаційна робота Тетяни Василівни Белошапки «Організаційний механізм функціонування суб'єктів публічного управління в сфері екологічної безпеки в Україні» характеризується новизною одержаних результатів та висновків, має теоретичну і практичну цінність, відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами) та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), а її авторка, Тетяна Василівна Белошапка, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Рецензент

доктор наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри місцевого самоврядування та
розвитку територій Навчально-наукового інституту
публічної служби та управління
Національного університету
«Одеська політехніка»

Ірина МАТВЄЄНКО